

Sally Boyd & Stina Ericsson (red.): *Sociolingvistik i praktiken*. Lund: Studentlitteratur 2015, 252 sider.

I manges øyne er det en beklagelig stor diskrepans mellom den statusen lærebøker har i academia generelt, og den betydninga disse tekstene faktisk har for utviklinga av et fagfelt. Fra studentens ståsted utgjør pensumboka en autorisert versjon av den tilgjengelige kunnskapen innenfor et felt. Her defineres feltets yttergrenser og interne dimensjoner, og sentrale teoretiske konsepter blir greid ut og satt i sammenheng med fagets begrepsapparat – hele veien med hensyn til at leseren er en novise. Når en lærebokforfatter lykkes med dette, kan boka bli en essensiell rekrutteringsagent og dermed et betydelig aktivum for et fagområde. Likevel melder forlagene at det blir stadig vanskeligere å få forskere til å skrive lærebøker.¹ Ifølge utdanningsforskeren John Issit (2004) finnes det en utstrakt «anti-textbook ethos» i mange akademiske miljøer, og i denne ligger et syn på læreboka som en lavverdig sjanger: «[T]he last thing leading edge intellectuals engaged in research ought to be doing is formalizing yesterday's knowledge for passive consumption by students». Man må dessuten ta i betraktning hvor minimal formalisert uttelling lærebokskrivning gir; bøker som presenteres som «innføring i» eller «introduksjon til», kategoriseres som formidling og innkasserer ytterst sjelden publiseringspoeng (jf. Schwach et al. 2012).

Sett mot denne bakgrunnen bør skandinaviske språkforskere bejuble at en rekke fagfolk har gått sammen om å utvikle en helt ny lærebok i sosiolingvistik – på svensk. En prekær konsekvens av at læremiddelproduksjon på skandinaviske språk blir nedprioritert, er at utviklinga av fagterminologi risikerer å stagnere. For det sosiolingvistiske fagmiljøet er det derfor en stor begivenhet at sentrale metodespørsmål blir diskutert på et skandinavisk språk i et format rettet mot studenter på basis- og fordypningsnivå. Det er snart førti år siden den første innføringsboka i sosiolingvistik kom ut i Skandinavia; først ute var trolig den danske oversettelsen av Ulrich Ammons *Probleme der Soziolinguistik* fra 1973 (på dansk *Indføring i sociolingvistik*, 1977). I tiårene etterpå har det kommet flere grunnbøker forfattet av skandinavene selv, men så vidt jeg vet, har ingen bøker vært spesielt tilegnet metodeutfordringer knyttet til gransking av relasjonen mellom språk og samfunn. Med tanke på hvor stor plass de metodologiske grunnspørsmålene har hatt i sosiolingvistikken, er det i grunnen underlig, men nå er iallfall boka her.

1. *Forskerforums* oppslag fra 27.03.2012 er et eksempel på dette: <http://www.forskerforum.no/wip4/norske-pensumbøker-kan-forsvinne/d.epl?id=1259553>

Boka er redigert av Sally Boyd ved Göteborgs universitet og Stina Ericsson ved Linnéuniversitetet. Sammen har de skrevet det innledende kapittelet, der de framfører bokas hovedanliggende, nemlig å utdanne gode empirikere. Gjennom reflektert arbeid med datainnsamling vil man også utvikle seg som teoretiker, er budskapet. Boka legger altså opp til en «learning by doing»-tilnærming som har lang historie i konstruktivistisk læringsteori. Redaktørene skisserer videre et fagfelt som er betydelig mer omfattende enn den variasjonistiske, sosiodialektologiske tradisjonen som har stått sterkest i nordistikk-/skandinavistikk-miljøene. De prøver ikke å sirkle inn et «sociolinguistics proper», men stiller seg derimot åpne for mange teoretiske perspektiver – og dermed også mange metodiske tilnæringsmåter. Kapittelet tematiserer desuten sosialkonstruktivismens inntog i menneskevitenskapene, og leseren får en forsmak på hvilke konsekvenser dette har hatt for sentrale metodiske konsepter, som f.eks. sosiale variabler og «the vernacular». Her antydes en faghistorisk utvikling som kanskje kunne fått noe større plass, men jevnt over synes jeg forfatterne har gjort gode valg i sitt utsnitt av denne høyst komplekse tematikken. Også omtalen av vitenskapelige kjernebegreper som validitet, reliabilitet og objektivitet er temmelig kortfattet, og man kan undres på hvor forståelig et uttrykk som «en positivistisk epistemologisk syn» (s. 25) er for studenter på begynnernivå. Det er likevel begrenset hvor stort rom utlegninga av slike grunnleggende vitenskapsteoretiske konsepter kan få i en innføringsbok, og forfatterne løser problemet med å gi relativt korte avklaringer og deretter vise til andre kilder for mer inngående diskusjoner.

Videre er boka delt i to hovedbolker: Del 1 har navnet «Innsamlingsmetoder», og del 2 heter «Analysemetoder». Deretter kommer kapittelet «Resurser» (6 sider) som lister opp en lang rekke ressurser som kan være nyttige i sosiolingvistiske studier, alt fra talespråkkorpus og elevtekstdata-baser til verktøy for å lage nettbaserte spørreskjema. Avslutningsvis er boka utstyrt med en liste der sentrale nøkkelord blir definert, og så kommer et vanlig stikkordsregister til slutt. Hver av de to hovedbolkene inneholder fem kapitler som til sammen presenterer sosiolingvistikens metodiske spennvidde og mangfold på en fin måte. Til sammen har 14 etablerte forskere bidratt til boka. Det er ikke rom for å gi noen fyldig omtale av alle de ti bidragene her, men jeg skal gjøre en kort gjennomgang av de temaene som blir berørt. Alle kapitlene tar utgangspunkt i et reelt sosiolingvistisk forskningsarbeid som kapitelforfatteren eller -forfatterne selv har utført i løpet av det siste tiåret. Det gjennomgående pedagogiske grepet består altså i å framstille et *eksemplarisk kasus* som skal

stimulere til metoderefleksjon hos leseren. Med unntak av Finnur Friðrikssons kapittel om variasjon i islandsk omhandler alle studiene svenskspråklige forhold.

I delen om innsamlingsmetoder møter vi følgende hovedtema: språkholdningsundersøkelser gjennom bruk av spørreskjema, innsamling av talespråksmateriale i gruppesamtaler og enkeltintervju, induktive metoder i forbindelse med samtaleanalyse, deltakende observasjon og opptak i skolemiljø (klasseromsetnografi), og folkelingvistiske tilnæringsmåter. I delen «Analysemetoder» omhandler de fem bidragene eksplorative studier av språklig variasjon (dialektgeografi), analyser innenfor interaksjonell lingvistikk, samtaleanalyse, diskursanalyse og virksomhetsanalyse. Alle kapitler har et avsnitt om «Utværdering av metoderna», som altså introduserer leseren for metodekritisk tenkning. Hvert kapittel avsluttes så med tips til videre lesning (ofte skandinaviskspråklig litteratur) og forslag til øvinger og gjennomføring av konkrete mikrostudier.

Helt overordnet vil jeg si at de ti kapitlene får vist fram veldig mye av den metodiske variasjonen de ulike sosiolingvistiske deldisiplinene favner. Her berøres både talespråk og skriftspråk, og eksemplene hentes fra mange ulike lingvistiske nivå, fra fonetikk til diskurser, og fra mange ulike språkbrukssituasjoner. Det er også prisverdig at studier av språkholdninger og språklig bevissthet får så vidt stor plass. Utgreiingene er velfunderte, og grepet med å basere seg på en reell studie i hvert kapittel gir lærerstemmen nødvendig autoritet gjennom teksten. Fullstendig heldekkende er det selvsagt umulig å være i løpet av 250 sider, men jeg synes heller ikke det er påfallende mangler i det utvalget som er gjort. De kvantitative metodene får minst plass i boka, men i forbindelse med statistisk databehandling i større skala vil det uansett være behov for å ty til ulike spesialiserte metodebøker, så jeg mener redaktørene her har gjort en fornuftig prioritering. Selv om studiene nesten utelukkende kretser om det svenske språket, mener jeg at de metodologiske drøftingene har stor overføringsverdi også for andre språkstudenter i Skandinavia. En del detaljer om lovverk og forskrifter (i forbindelse med omtalen av forskningsetikk i innledningen) er riktignok spesifikt svenske, og det samme gjelder noen av de lingvistiske ressursene som er listet opp bak i boka, men mye er relevant også i en norsk og en dansk kontekst. Derfor mener jeg dette vil være en nyttig bok å gripe til for alle skandinaviske studenter som vil ha en kortfattet innføring i språkviten-skapelige metoder på et språk de forstår godt. Som blant annet Hertzberg (1996) har argumentert for, er det av stor betydning for læringsutbyttet – også på universitetsnivå – at den lærende møter fagstoffet på morsmålet sitt. I så

måte er *Sociolingvistik i praktiken* en gave til svenske studenter, men også andre skandinaver vil gjennom denne boka få lettere tilgang til essensiell fagkunnskap sammenliknet med om teksten var på engelsk.

Læreboka kan sies å være en hybrid sjanger: Her skal oppdatert faginnhold gis en didaktisk innretning slik at man får en tekst som både er en kunnskapsbase og et redskap for kunnskapsutvikling. Læreboka må i større grad enn andre fagbøker ta hensyn til lesernes forkunnskaper, intellektuelle evner og formål med lesinga, og dette vil legge føringer for hvor avansert den faglige framstillinga kan være. Jeg synes i all hovedsak at *Sociolingvistik i praktiken* lykkes godt som pedagogisk tekst. Det er likevel ingen tvil om at det ligger visse utfordringer i å involvere så mange som 14 ulike stemmer i én tekst. Bidragsyterne har til dels forskjellige pedagogiske strategier i sin framstillingsmåte, og dette har sitt å si for hvor helhetlig boka blir. Kort sagt er denne bokas flerstemmighet både dens største styrke og dens største utfordring: Leseren får forekommende veiledning av et kobbelt av eksperter innenfor et mangfold av metoderetninger, men går samtidig glipp av den mer helhetlige drøftinga som en eneforfatter har lettere for å gjennomføre. Men om man leser boka fra perm til perm, eller gjør mer strategiske nedslag etter eget behov, er det uansett mye å hente for den som er på vei inn i det sosiolingvistiske fagfeltet. Jeg har dessuten stor sympati med redaktørens ønske om å gi studentene en tidlig start på metode-diskusjonen, og jeg har sans for parolen «Gräv där du står!» (jf. s. 27). Ved å gjøre sosiolingvistikk – i form av enkle undersøkelser i eget nærmiljø allerede på basisnivå – vil man få en bedre forståelse av fagfeltet som helhet, og denne boka gir verdifull hjelp nesten uansett hvilken retning man velger.

Referert litteratur:

- Hertzberg, F. 1996: Hvilken faglig og pedagogisk betydning har lærebøker på norsk i universitets- og høyskolestudier? *Maal og Minne* 88 (3), 95–102.
- Issitt, J. 2004: Reflections on the study of textbooks. *History of Education* 33 (6), 683–696. doi:10.1080/0046760042000277834
- Schwach, V., S.S. Brandt & C.F. Dalseng 2012: «Det gikk på engelsk og norsk, engelsk og norsk»: En undersøkelse av språk i pensum på grunnivå i høyere utdanning (Rapport 7). Oslo: NIFU.

Stian Hårstad

Institutt for språk og litteratur
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)
NO-7491 Trondheim
stian.haarstad@ntnu.no